(Aşağıdaki Yazı diplomalı olmanın yeterli gelişmişlik olmadığını gösteriyor.)

BUGÜN'ÜN IŞIĞINDA GEÇMİŞ

Acaba: eski insanlar, bugün çağdaş bilim adamlarının bildiklerini bilselerdi atalarına başka bir gözle mi bakarlardı?

Atalarımızın düşünceleri büyük ölçüde dine dayandığı için, bu soru bir bakıma başka bir soruyla eşanlamlı: Dinle bilim arasında gerçek bir uzlaşmazlık olduğu söylenebilir mi?

Bir ya da iki «baştan çıkarıcı» örnek alıp, bunları hem dinin hem de bilimin ışığında -karanlığında değil- incelemeye çalışalım.

Acaba din, tarih-öncesi olayların zamanının, Ahdi Atik'te söylenenlerin «lâfzî» yorumu doğrultusunda belirlenebileceğini ve Yaratılış'ın yaklaşık M.Ö. 4000 yıllarında gerçekleştiğini mi iddia ediyor?

Böyle bir iddiada bulunmak gerçekten çok zor, çünkü **«Sen'in gözünde bin yıl, ancak dün gibidir»** ve kutsal metinlerde sözü edilen «gün»lerin beşerî günler mi, yoksa her biri «beşerin bin yılı»na denk düşen (yani beşerî «gün»le hiçbir ortak yanı olmayan) İlâhî Günler mi olduğu her zaman pek belli değildir.

Bilim, dünyanın yaklaşık 6000 yıl önce yaratıldığını onaylayabilir mi?

Kuşkusuz onaylayamaz; çünkü çeşitli deliller, hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir açıklıkla, sözü edilen tarihte dünyanın ve insanoğlunun çoktan «yaşlanmış» olduğunu gösteriyor;

Bu noktada bilim, kutsal metinlerin lafzını çürütüyor gibi görünse bile ruhunu çürütmüyor; zira «Yaratılış» kronolojisinin lafzî yönünde ayak diretmemeyi gerektiren -arkeolojik ve jeolojik kanıtların dışında- manevî nedenler de var. Bu, hepsi değilse bile çoğu lafzî yorumları benimseyen Ortaçağ'daki atalarımızın hiç de bizden daha az maneviyatçı veya daha az akıllı oldukları anlamına gelmez. Ama, ilerde göreceğimiz gibi, onların zaman duygusu ***nitelik*** açısından çok daha gelişmiş olduğu (yani zamanın tartımını (ritmini) bizden çok daha berrak bir biçimde kavrayabildikleri) halde katkısız ***niceliksel*** açıdan «zaman» duygulan daha az gelişmişti. Kadir-i Mutlak bir Tanrı'nın yarattığı düzenin ilgi çekici bir başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Yaratıcı'nın ***çok kısa bir süre sonra*** bir aile dışında bütün insan soyunun sular altında kalmasını istemesinde manevî bir aykırılık olması bizim için çok önemli olduğu halde, onları pek ilgilendirmiyordu. [1]Ama ***zamanla;*** ilgili sorunların dışında da Ortaçağ insanı bizim gibi düşündüğü için vicdanen muzdaripti; çok derin bir beşerî sorumluluk duygusu taşıyordu. Bunu da onların lehine bir nokta olarak belirtmek gerekir. Eğer olup bitenler böylesine -korkunç demesek bile- aykırı ise, bütün suç insanlardadır. Bu düşünce tarzı, gerçeğe birçok çağdaş düşünce akımından daha fazla yaklaşsa bile, yine de bütün gerçeği yansıtmıyor. **Soruna biraz «uzaktan» bakan bizler, Tanrı'nın da «Kendine özgü», sorumlulukları olduğunu görmezlikten gelemiyoruz.** Yine de her birimiz, düzlükte duran birinin dağın bazı yönlerini bazen dağa tırmananlardan daha iyi görebileceğini düşünerek, kendi kendisine, soruna hangi yükseklikten baktığını sormak zorundadır. Bu soruya verebileceğimiz cevaplar ne olursa olsun, kronolojiyle ilgili olarak Tanrı'nın şanına yakışanın ne olduğu konusundaki düşüncelerimiz Ortaçağ Hristiyan Dünyası'nın bakış açısından çok, Tanrı'nın ancak binlerce yıl süren bir manevî dirlik-düzenlik döneminden sonra insanlığın nisbeten kısa bir çözülme dönemine girmesine, bir başka deyişle **«yaşlanmasına»** izin verdiğini söyleyen Antik Dünya'nın bakış açısına uygun düşmektedir. Ne olursa olsun, bu daha eski bakış açısı kolayca bir kenara itilecek türden değildir. Bu bakış açısının temelini oluşturan ***«zaman çevrimini*** (Yunanlıların ve Romalıların Altın, Gümüş, Bronz ve Demir Çağlar adını verdiği) ***dört çağa ayırma geleneği»*** yalnızca Avrupa'ya özgü değildir. Asya'da Hintliler arasında, Amerika'da da Kızılderililer arasında bu geleneğin olduğunu görüyoruz. Bu konuda en açık Öğretiye sahip olan

[1] Her ülü'lazim rasül bir hatem mi sorusu akla geliyor. Tarih açısından bir nitelik ve nicelik sorunu ortaya çıkıyor.(ihramcızade)

Hinduizm'e göre Altın Çağ, sözkonusu çağların en uzun olanıdır; çağlar kötüleştikçe süreleri kısalmakta, en kısa ve en kötü çağa ***Karanlık Çağ*** adı verilmektedir.

Karanlık Çağ, Demir Çağ'a karşılık gelmektedir. Ama bu en son ve en kısa çağ bile 6000 yıldan daha eskiye uzanmaktadır. Çağdaş arkeologların «Bronz Devri» dedikleri şeyin, yukarıdaki dört çağın üçüncüsüyle hiçbir ilgisi yoktur. «Demir Devri» dedikleri de, dördüncü çağm [Demir Çağ] sadece bir bölümüne tekabül etmektedir.

Çok eski ve yaygın dört çağ geleneği, Yaratılış Kitabı'yla [2] çelişmez; ama bilimsel kanıtlar gibi o da lâfzî olmaktan çok, allegorik (kinayeli) bir yorum gerektirir. Buna göre, sözgelimi bazı adlar, yalnız belirli kişileri değil, bütün tarihöncesi çağları gösterir ve Âdem yalnız ilk insanı değil, aynı zamanda binlerce yıllık bir süre içinde ilk beşeriyetin tamamını, da gösterir. **İyi ama, din insanın geçmiş zaman içinde çok mükemmel bir durumda yaratıldığını ve o zamandan beri de sürekli düşüş gösterdiğini ileri sürmek zorunda mıdır?**

Hiç kuşkusuz, evet; zira Adn Bahçesi kıssası sadece lâfzı yönüyle yorumlanamasa bile, bu lâfzî yönüne aykırı olarak da yorumlanamaz.[3] Her şeye rağmen, Allegorinin amacı, yanlışı değil doğruyu anlatmaktır. **Kaldı ki, ilk insanın mükemmel bir biçimde yaratıldığını ve daha sonra «düştüğünü» söyleyen sadece Musevîlik, Hristiyanlık ve İslâm değildir.** Aynı GERÇEK, BİRÇOK DEĞİŞİK BENZETMEYLE ÖRTÜLMÜŞ BİR BİÇİMDE, DÜNYANIN HER TARAFINDA TARİHÖNCESİ GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KADAR GELMİŞTİR. BÜTÜN DİNLER, OYBİRLİĞİYLE, **EVRİME DEĞİL BOZULMAYA, YOZLAŞMAYA İŞARET ETMEKTEDİRLER**. BU DİNÎ ÖĞRETİ, BİLİMSEL YÖNTEMLERLE BİLİNEN OLGULARLA ÇATIŞMAKTA MIDIR?

Bilimin kendi kendisine sadık kalması için evrim kuramını sürdürmesi mi gerekir?

Bu soruyu ***Encyclopedie Française***'in («Canlı Organizmalarda ilgili) V. cildini hazırlayan Fransız jeolojisti Paul Lemoine'dan bir alıntıyla cevaplandıralım. Lemoine, çeşitli yazarların makalelerinden sonra, sonuçta şunları söylüyor:

«BÜTÜN BUNLAR GÖSTERİYOR Kİ, EVRİM KURAMI İMKÂNSIZDIR. ASLINDA, DIŞ GÖRÜNÜŞE RAĞMEN, ARTIK HİÇ KİMSE EVRİM KURAMINA İNANMAMAKTADIR... EVRİM, ARTIK ÇOBANLARIN İNANMADIĞI AMA SÜRÜLERİNİN SELÂMETİ BAKIMINDAN SAVUNMAYI SÜRDÜRDÜKLERİ BİR TÜR DOGMADIR. »

Hiç kuşkusuz abartılmış bir üslûp kullanılmış (ve sözkonusu «çoban»lar bir çırpıda ikiyüzlülükle suçlanmış) olsa bile, bu yargı, yargılayanın kimliği de göz önünde tutulursa birçok açıdan anlamlıdır. Birçok bilim adamının dinî içgüdülerini dinden evrimciliğe kaydırdıkları, bu yüzden de evrim konusundaki tutumlarının bilimsel olmaktan çok bağnazca olduğu hiç şüphesiz doğrudur. Fransız biyologu Profesör Louis Bounoure, Sorbonne Üniversitesi zooloji eski profesörlerinden Yves Delage'dan aktarıyor:

«Bugüne kadar, bir başka türün atası olan herhangi bir türe rastlanmadığını, böyle bir şeyin bir kerecik olsun gerçekleştiğini gösteren hiçbir kanıt bulunmadığını kabul ediyorum. Ama yine de, evrimin nesnel olarak kanıtlanmışcasına doğru olduğuna inanıyorum.» Bounoure bunu şöyle yorumluyor:

«Sözün kısası, bu konuda bilimin bizden beklediği, (kendisine) iman etmemizdir ve gerçekten de, evrim düşüncesi genel olarak bir tür ilham edilmiş gerçek kılığında ileri sürülmektedir.» [4] Ama Bounoure'un aktardığına göre, Sorbonne'un bugünkü Palaeontolöji Profesörü Jean Piveteau da, gerçek bilimin «evrimi açıklamaya çalışan değişik kuramların hiçbirini kabul edemeyeceğim, hatta bu kuramların hepsiyle çatışmakta olduğunu» [5] belirtmektedir.

---

[2] Tekvin, Tevrat'ın ilk kitabı;

[3] Teilhard de Chardin bu açık gerçeği görmezlikten gelmiştir ve değerlendirmesinin temel zayıflıklarından biri de burada yatmaktadır.

[4] Le Monde et la Vie, November 1963.

[5] Le Monde et la Vie, March 1964.

Darwin'in kuramı, başarısını büyük ölçüde Ondokuzuncu Yüzyıl Avrupalısının o güne kadar ulaşılan en yüksek beşerî imkânı temsil ettiği yolundaki yaygın inanışa borçludur. Bu inanç, hümanistlerin «ilerleme»ye besledikleri inancın bilimsel bir doğrulaması olarak yücelttikleri **«insanoğlunun insandan-aşağı ataları»** kuramı için önceden özel olarak hazırlanmış bir kılıf gibiydi. Bir avuç güvenilir bilim adamının son yüzyıl boyunca evrim kuramının bilimsel bir temeli olmadığını, bu kuramın birçok bilinen gerçeğe ters düştüğünü sürekli iddia etmeleri de, bütün soruna daha özenli bir bilimsel yaklaşımla eğilinmesi için yalvar yakar olmaları da bir işe yaramadı. Evrimciliğe yönelik bir eleştiri, ne kadar sağlam temellere dayanırsa dayansın, gel-git zamanı deniz sularının kabarmasını önlemeye çalışmak kadar boşunaydı. Ama şu sıralarda suların kabarmasının artık durduğunu gösteren belirtiler vardır. Gittikçe daha çok sayıda bilim adamı bu kuramı daha yansız bir bakışla yeniden gözden geçirmektedirler. Sayıları hiç de az olmayan bazı eski evrimcilerin şimdi evrim kuramına bütünüyle karşı çıkmalarının nedeni de budur. Bunlardan biri biraz Önce sözünü ettiğimiz Bounoure, bir diğeri de Douglas Dewar'dır. Dewar şunları yazıyor:

«Biyologların ve jeologların astronomlarla ve kimyacılarla aynı çizgiye gelip dünyanın ve evrenin olağanüstü gizemli olduğunu, her türlü -bilimsel araştırmalara dayanan- açıklama çabasının sonuçsuz kaldığını kabul etmeleri sevindiricidir.» [6] Dewar, evrimcileri, insanın «insan-öncesi» ataları zincirinde hangi hayvanın son halkayı teşkil ettiği konusundaki değişik, tümüyle varsayımsal [7]ye birbirleriyle çelişen görüşlerine göre, kendi içlerinde ayrıca altgruplara bölüneli on ana gruba ayırmakta ve şunları söylemektedir: «Reinke 1921'de şunları yazı yordu: 'Bilimin [bu konuda] yapması gereken ve kendi şanına yaraşan tek şey insanoğlunun kökeni konusunda ***hiçbir şey bilmediğini*** söylemektir'. Bugün bu yargı, en az Reinkenin söylediği günkü kadar geçerlidir»[8]

Bilim insanoğlunun kökeni konusunda birşey bilmese bile, tarihöncesi geçmişi konusunda pek çok şey bilmektedir. Ama bu bilgi (en baştaki sorumuza dönersek) atalarımıza kronoloji dışında ne daha önce bilmedikleri yeni bir şey öğretebilirdi, ne de tutumlarında genel bir değişikliğe yol açabilirdi. Çünkü onlar geçmişe bakarken, karmaşık bir uygarlık değil, en az toplumsal örgütlenmeye sahip küçük köy yerleşimleri ve bunların da ötesinde evsiz, tümüyle doğal çevre içinde, kitapsız, tarımsız, hatta başlarda elbisesiz yaşayan insanlar görüyorlardı. O halde, eskilerin kutsal metinlere ve ağızdan ağıza aktarılarak gelen yüzlerce yıllık geleneğe dayanan «ilk insanlar» anlayışı,, maddî varlıkla ilgili çıplak gerçekler bakımından modern bilimsel O anlayıştan pek de farklı değildi. Modern bilimsel anlayışın geleneksel anlayıştan farkı, bu gerçekler toplamına biçtiği değerdedir.

Son zamanlara kadar insanlar, ataları evlerde değil de mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşadığı i çin onlara hiç de kötü gözle bakmazlardı. Shakespeare'in «altın dünyada yaşıyormuşçasına» Arden ormanında yaşayan sürgün Dük'e,

«Omuzumuzda taşıdığımız Âdem'in yükü yalnız,
Zaman geçip gidiyor...
Geçiyor hayatımız tekinsiz kalabalıktan uzak,
Taşlardan öğüt alıyoruz ve iyilik her şeyden
Söyleşen dilimiz ağaçlar, okunan sayfamız çaylar,
Taşlardan öğüt alıyoruz ve iyilik her şeyden.
Ben olsam hiç değiştirmezdim bunu.»

dedirtişi pek de o kadar eski değildir.

Bu sözler hâlâ bazı ruhlarda estetik katılmayı epey aşan içten bir yankı uyandırabilir. Shakespeare'in gerisinde bütün Ortaçağ boyunca ve daha da önceleri Batı dünyasında münzevî insanlara rast gelinmeyecek çağ yoktur ve bu münzevilerin bazıları, kendi kuşaklarının en çok sayılan kişileridir.

[6] The Transformist Illusion, (Önsöz), Dehoff Publications, Tennessee, 1957.
[7] Çünkü «kendisine saygısı olan hiçbir evrimci, bilinen fosillerden herhangi birinin Homo sapiensin atası olduğunu söyleyemez.» s. 114.
[8] s. 294.

Doğal çevrede yaşayan bu bir avuç istisnaî adamın, «uygarlıkla kölece bağlı kardeşlerine gönülden acıdıklarına hiç şüphe yok. Doğu ise, değerler konusunda eski duyarlıkla bağlarını hiçbir zaman koparmamıştır. Buna göre insan için en uygun ortam, en baştaki ortamdır. Sözgelişi Hintliler arasında, bir insanın ömrünün son günlerini bakir doğanın ıssızlığı içinde geçirmesi hâlâ özenilen bir durum ve bir ayrıcalıktır.

Bu bakış açısını kavrayabilen biri, tarımın belli bir gelişme çizgisine ulaştıktan sonra, herhangi bir «ilerleme»ye işaret sayılmak şöyle dursun, aslında insanoğlunun yozlaşmasında anahtar rolünü oynadığını kolayca görebilir, (Tevrat'ta, -hiç kuşkusuz yüzlerce kuşağı kapsayan- bu süreç, avcılık ve çobanlıktan ayrı olarak tarımı simgeleyen ve aynı zamanda ilk şehirleri kurup ilk cinayeti işleyen Kabil'in şahsında özetlenmektedir.)- Yaratılış Kitabı yorumlarıma göre Kabil'in «tarıma karşı büyük bir tutkusu vardı»; böyle bir tutku göçebe avcı/çoban ve [toprağı arızî olarak işleyen] konar -göçer açısından çok belirgin bir «düşüş»tü: Meslek olarak tarım, belli bir yere yerleşmek demekti; bu da er veya geç kasaba haline gelecek köylerin kurulmasına yol açıyordu. Antik dünyada, çobanın sürdüğü hayat nasıl hep saflıkla birlikte düşünülmüşse, kasabalar da (göreli olarak) hep kokuşma, çürüme yerleri olarak kabul edilmiştir. Tacitus, kendi döneminde yaşayan Germenlerin evlerden nefret ettiklerini yazıyor. Hatta bugün bile, sözgelişi Kızılderililer gibi göçebe veya yarı-göçebe topluluklar, tarım gibi, onları belli bir yere bağlayıp özgürlüklerini kısıtlayacak şeylerden nefret etmektedirler.

«Kızılderili'nin, oturma ve yoğunlaşma -'taşlaşma' da denebilir- yasası uyarınca herşeyin billurlaşmak zorunda olduğu bu yeryüzüne kendisini 'bağlamak' gibi bir niyeti yoktur ve- bu durum kızılderilinin evlerden (özellikle taştan yapılmış, evlerden) neden böylesine nefret ettiğini ve bu açıdan bakıldığında Ruh'un kutsal akışını **'dondurup' 'öldürecek' yazı**'nın [onların arasında] neden olmadığını açıklamaktadır.» [9]

<u>Bu alıntı, bizi tarım sorunundan okuma-yazma sorununa götürüyor.</u> Bu bağlamda, Druid'lerin de (Caesar'ln bildirdiği gibi) KUTSAL ÖĞRETİLERİNİ YAZIYA DÖKMENİN ONA SAYGISIZLIK SAYILACAĞINA İNANMALARINI HATIRLAYABİLİRİZ. Tarım gibi, yazının olmayışının da olumlu bir nedeni olabileceğini gösteren daha başka örnekler de gösterilebilir. Her halükârda, dilbilimsel beceriyi okur-yazarlığın ayrılmaz bir parçası gibi düşünmeye ne kadar alışmış olursak olalım, azıcık düşünürsek, bu ikisi arasında köklü bir bağlantı olmadığını, zira dilbilimsel kültürün bir bütün olarak dil tarihine çok yenilerde eklenen yazılı alfabeden büsbütün bağımsız olduğunu kolayca görürüz. Ananda Coomaraswamy'nin «İncil'i, Vedaları, Edda'yı büyük destanları ve genel olarak dünyanın en güzel kitaplarını içeren bütün bir peygamberi edebiyat türü» dediği şeyle ilgili olarak söylediği gibi, «Bu kitapların çoğu yazıya geçirilmeden önce de vardı; çoğu hiç yazıya geçirilmedi; diğerleri de ya çoktan kayboldu veya kaybolacak.» [10]

Sayılamayacak kadar çok ümmî adam, olağanüstü incelikli dilleri kullanmanın ustası olmuşlardır. «Uzak adaların kuytu köşelerinde yaşayan, dupduru kafalı, olağanüstü bellek gücüne sahip, genellikle çok yoksul ve yaşlı, sadece Kelt diliyle konuşan adamlar... Adalarda en ümmî kişilerin konuştuğu diyalektin en güzel, en doğru diyalekt olduğuna inanıyorum.» [11]

«Sözlü geleneğin, çok büyük bir toplam oluşturan dizeleri yüzlerce yıldan beri kuşaktan kuşağa aktarmayı başardığı kanıtlanmış ve kabul edilmiştir... Eğitim, bu -Fransızların deyişiyle- «sözlü» edebiyata dost değildir. Kültür, -bazan şaşırtıcı bir hızla- bu edebiyatı tahrip etmektedir. Bir ulus okumaya başladıktan sonra bir zamanlar bütün bir halkın malı olan şey artık sadece ümmîlere kalmakta ve eğer bir antika meraklısı çıkıp da derlemezse çok geçmeden bütünüyle yok olup gitmektedir.» [12]

«İngiliz köy kültürünün dağılmasını tek bir nedene indirgememiz gerekseydi, bunun okuma -yazma

---

[9] Frithjof Schuon, Language of the Self, (Luzac and Co,London, 1959), s. 220.
[10] A. K. Coomaraswamy, The Bugbear of Literacy, (Denis Dobson, London, 1949), s. 25.
[11] J. F. Campbell, Popular Tales of the West Highlands.
[12] G. L. Kittredge (F.G. Childe'm English and Scottislı Popular Ballads adlı kitabına yazdığı önsözden.)

olduğunu söylememiz gerekirdi.» [13]

Yeni Hebrid adalarında «çocuklar dinleyerek ve izleyerek eğitilirler... Yazı yoktur, bellek mükemmeldir, gelenek tamdır. Yetişmekte olan çocuğa, büyüklerce bilinen her şey öğretilir... Hikâye anlatma biçimlerinden biri de türkülerdir. Her çocuğun öğrendiği bine yakın efsanedeki düzen ve içerik bütün bir kitaplık gibidir; bir hikâye saatlerce sürebilir... Dinleyiciler bir kelime çağlayanıyla karşı karşıya kalırlar.» Karşılıklı konuşmalarında «kelimeleri bizim yitirdiğimiz bir doğruluk ve güzellikle kullanırlar... Yerliler, beyazların etkisiyle yazı yazmayı kolayca Öğrenmektedirler. Bu işi tuhaf ve faydasız bir beceri saymakta, 'insan ezberleyip konuşamaz mı?' demektedirler.»[14]

Tümüyle Coomaraswamy' den aldığım bu alıntılara ek olarak, İslâm'dan önce Araplar arasında Mekke soylularının, oğullarım yetişmeleri için çöldeki bedevilerin yanma gönderdiklerini, çünkü bu büsbütün **ümmî göçebelerin şehirde yaşayan «medenileşmiş» kardeşlerinden daha arı bir Arapça konuştuklarını belirtelim.**

Dilin korunması için en gerekli nitelikler olan titizlik, uyanıklık ve dikkatin genel olarak «uygarlık»la birlikte yavaş yavaş ortadan kalktığına hiç şüphe yok. Özellikle okuma-yazma, insanlara yanlış, temelsiz bir güven duygusu veriyor ve onları uyuşturuyor: Nasıl olsa dil hâzinesini koruyacak olan artık gündelik konuşmalar değildir. Biri yazılı, öbürü sözlü olmak üzere iki dil olduğu düşüncesi bir kere yerleşti miydi, konuşma dili göreli olarak daha büyük bir hızla yozlaşmaya başlamakta ve er-geç yazı dilini de peşinden sürüklemektedir. İncil'in yeni İngilizce çevirisi bunun kanıtıdır.

Bugün Batı'da konuşma dili öyle bir noktaya gelmiştir ki, bir insan düşüncelerini az çok uğraşarak yaşıma dökebilse bile konuşmanın «ihtişamı» neredeyse tümüyle unutulmuştur. Konuşma sırasında belirli yanlışlardan kaçınmanın öğretildiği doğrudur; ama bu tamamen toplumsal nedenlerle yapılmaktadır; ses zenginliğiyle veya dilin sahip olabileceği bir başka olumlu nitelikle hiçbir ilgisi yoktur. Ama buna karşılık bir insanın hayatında konuşma tarzı, yazma tarzından çok daha önemli bir etken olmaya devam etmektedir; çünkü konuşmanın ruh üzerinde (gelip geçici yazı yazma işinin hiçbir zaman sahip olamayacağı) «müterakim» [15] bir etkisi vardır.

Bunları belirtmekteki amacımızın, **yazılı alfabenin faydalarını inkâr etmek olmadığını söylemeye bile gerek yok.** Dil, ümmîler arasında bile, olayların doğal akışı içinde yozlaşmak eğilimindedir ve sürgün veya yabancı hâkimiyeti gibi durumlar her şeyin şaşılacak kadar kısa bir süre içinde unutulup gitmesine yol açabilmektedir. Sözgelişi, yazılı kayıtlar olmasaydı Yahudilerin manevi mirasından geriye ne kalabilirdi? Her halükârda, bazı hat sanatları, insanoğlunun sözü kayda geçirmeye başladığı zaman sadece «Tanrı'nın izniyle» değil, «Tanrı'nın buyruğuyla» böyle davrandığını göstermektedir. **Her şeye rağmen, dünyanın bugünkü duruma gelmesinin sorumlusu, yazma değil basma işlemidir.** Hiç değilse yazma, insana en hafif deyimle üstünlük sağlamak gibi bir iddia taşımıyordu. Hatta beşerî yozlaşma belli bir noktaya ulaştıktan sonra bunun «ehven-i şer» bir zorunluluk olduğunu bile söyle-yebiliriz. .

Öte yandan ***konuşma,*** hep insanın bir izzeti sayılmıştır. İslâm'da olduğu gibi Musevîlik'te de, İlâhî Vahiy'le gerçek dilin, -yani sesin manaya tam denk düştüğü dilin- Âdem'e öğretildiği öğretisini buluyoruz.

İnsanoğlunun ilk-konuşmasının en mükemmel anlatım gücüne sahip, bütün dillerin en ***onomatopaeic*** (sesleri yankılayan-taklide eden) olanıyla gerçekleştiği yolundaki bu inanışı hiçbir filolojik doğrulamadan geçirmek mümkün değildir. Yine de filoloji, bize insan soyunun genel dilbilimsel eğilimleri konusunda açık bir fikir verebilir ve bu da geleneğin bildirdiklerinin yanlış olduğunu göstermemektedir. **Tam tersine, bildiğimiz bütün diller, daha eski bir dilin bozulmuş bir şeklidir ve geriye doğru gittikçe dilin yetkinliği artmakta, dil daha da karmaşıklaşmaktadır.** -Bu yüzden, en eski, tarihin kendisinden daha eski, [bilinen diller, daha sonra ortaya çıkan dillerin hepsinden daha özenli,

---

[13] W. G. Archer, The Blue Grove (G. Ailen and Unwin, London, 1940).
[14] T. Harrison, Savage Civilization, s. 45, 344, 351, 353 - (1937).
[15] Birikmiş, toplanmış, yığılmış

daha ayrıntılı, daha ince işlenmiş dillerdi. Bu diller ,konuşan kişinin bütün dikkatini konuşmasına vermesini daha çok gerektiriyordu. Dilbilgisi ve sözdizimi günden güne basitleşirken, kelime dağarcığıda gerek biçim gerekse ses yükü bakımından zamanla yoksullaşmaktadır."

Zaman bir dilin niteliklerini sürekli budadığı halde, nicelik açısından baktığımızda bir dilin kendisini kullananlara yetecek kelime dağarcığına her zaman sahip olacağı doğrudur. Sözgelişi maddî eşyanın olağanüstü çoğalması adların sayısında da bir çoğalmaya-yol açacaktır. Modern dillerde birçok yeni kelime uydurulup dile -dıştan- eklenirken, bilinen eski dillerin büyük bir çoğunluğu, gündelik dilde kullanılan kelimeler dışında, kullanılmayan ama [dilin yapısında var olan neredeyse sonsuz ***kelime yapım yeteneği*** nedeniyle] istendiğinde organik olarak üretilebilecek binlerce başka kelimeye de (deyim yerindeyse) «sahipti». Bu açıdan, artık kullanılmadıkları için «ölü» sayılsalar bile kendi içlerinde son derece canlı organizmalar olan eski dillerle karşılaştırıldığında asıl «ölü» veya «can çekişen» diller, modern dillerdir.

Bu, eski dillerin -ve onları konuşanların- yalınlık erdeminden yoksun oldukları anlamına gelmez. Gerçek yalınlık, karmaşıklıkla çatışmaz; çatışmak şöyle dursun,, gerçek yalınlığın tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için belirli bir karmaşıklık gereklidir bile. Belirli bir sistem veya düzen kavramım içeren karmaşıklıkla, düzensizlik ve hatta dağınıklık demek olan karışıldığı birbirine karıştırmamak; aynı şekilde, yalınlıkla yalıtkatlığı da birbirinden ayırmak gerekir.

Gerçekten «yalın» adam, yoğun bir «vahdet»tir: Tam, halis yürekli, kendi kendisine karşı bölünmemiş bir adamdır. Bu sıkı dokunmuş bütünlüğü koruyabilmesi, için ruhun her yeni duruma kendini bütünüyle uydurabilmesi gerekir. Bu da değişik psişik unsurların büyük ölçüde esnek olmasını gerektirir: Bu unsurların her biri «hava ne olursa olsun diğerleriyle tam bir uyum göstermeye hazır olmalıdır. Yalınlık erdeminin temelinde yatan bu sımsıkı bireşim (synthesis) karışıklıktan uzak bir karmaşıklıktır. . Bu karmaşıklıkla, ***-modern «analitik» dillerden ayrılmadan için genellikle «bireşimsel» (synthetic) diye tanımlanan-*** eski dillerin karmaşıklığı birbirlerini tamamlamaktadırlar. Ruhun değişik unsurlarına benzeyen konuşmanın değişik bölümleri, ancak inceden inceye işlenmiş bir dilbilgisi kuralları dizgesiyle anlama uygun bir biçimde seslendirilebilir ve her cümle tek kelimenin sahip olduğu birliği kazanabilir. Bireşimsel dilin yalınlığı aslında büyük sanat eserlerinin yalınlığına benzetilebilir: Yalın olması gereken mutlaka araçlar değil toplam etkidir ve gerek ilk dilin, gerekse onu konuşan insanların yalınlığı da (çok daha üst düzeyde) böyle bir yalınlıktır. Eldeki bütün dilbilimsel kanıtların gösterdiği sonuç budur ve doğrudan anlatımı olduğu ruha böylesine sımsıkı bağlı olduğu için dil insan hayatında öylesine önemlidir ki, onun tanıklığı psikolojik açıdan çok büyük bir önem taşımaktadır.

İstisnaî bir bütünlük içinde uzak geçmişten günümüze kadar gelebilen ve bu nedenle «denek taşı» olarak kullanılabilecek bir miras var elimizde: Arapça. **Arapça'nın garip bir kaderi var.** Araplar tarih sahnesine ilk çıktıklarında geniş ve çok çeşitli vezin türlerine sahip bir şairler ırkı olarak görünüyorlar; kullandıkları tek nesir, neredeyse gündelik konuşmalardan ibarettir. İçlerinden pek azının kullanabildiği çok fazla değişmemiş bir yazıları vardır, ama onlar şiirlerini ağızdan ağıza canlı kelimelerle aktarmayı yeğlemektedirler ve İslâm gelinceye kadar Araplar, Semitik kavimler in belki de en az okur-yazar olanlarıdırlar. Dillerinin böylesine güzel korunmuş olmasını, hiç şüphesiz bu durum -en azından kısmen- açıklamaktadır. Dilbilimsel kanıtlar, Arapçanın daha «arkaik»[16], yani daha karmaşık ve daha zengin sesli bir dilden geldiğini göstermekle birlikte, Arapça M.S. 600 yılında bile, yaklaşık iki bin yıl önce Hz. Musa zamanında konuşulan İbranice'den daha «arkaik», dolayısıyla «Şam'ın dili»ne daha yakın bir dildi. Yedinci Yüzyıl'da Arapları okuma-yazma öğrenmek zorunda bırakan İslâm'dır veya daha doğru bir deyişle Kur'an'ın her hecesini mutlak bir doğrulukla yazıya geçirme zorunluluğudur; ama Kur'an aynı zamanda kendi «arkaik» dilini bir model olarak kabul ettirmiştir. **Kur'an'ın ezberlenip mümkün olduğu kadar çok okunması gerektiği için de, okuma - yazmanın zararlı etkileri, Kur'an Arapçasının sürekliliğiyle giderilebilmiştir.** YANLIŞSIZ TELAFFUZU

---

[16] Arkaik" terimi, arkeolojik olmayan biçimde daha genel olarak artık kullanılmayan, eski bir şeyi tanımlarken kullanılır:

YAZIYA GEÇİRİP KORUYABİLMEK İÇİN HIZLA ÖZEL BİR BİLİM GELİŞMİŞ VE MÜSLÜMANLARIN, DİLLERİNİ PEYGAMBER'İN KONUŞTUĞU DİLE UYDURMAK İÇİN YÜZLERCE YILDAN BERİ GÖSTERDİKLERİ YILMAK BİLMEYEN ÇABA SONUCU DİL YANLIŞLARI ÖNLENEBİLMİŞTİR. **Sonuç olarak, Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve sellemin konuştuğu dil bugün hâlâ yaşamaktadır.** Zamanla bazı seslerin terk edilmesi, iki ayrı sesin tek bir sese dönüşmesi ve başka bazı basitleştirmeler sonucu kaçınılmaz olarak farklı lehçeler de ortaya çıkmıştır ve bir Arap ülkesinden diğerine değişen bu lehçeler, normal olarak günlük konuşmalarda kullanılmaktadır; ama en küçük bir tekellüf vesilesi, hemen tekrar Klasik Arapça'nın hiç azalmayan ihtişamına ve ses zenginliğine dönmeyi gerektirmektedir. Bazan konuşanlardan biri gerçekten söyleyecek önemli bir sözü olduğu hissine kapıldığında da Klasik Arapça kendiliğinden devreye girmektedir. Öte yandan, ilke olarak gündelik dili konuşmaktan kaçınan azınlık da ister istemez bir ikilemle yüzyüze gelmektedir: Ya «alelâde konuşmalar»dan büsbütün uzak duracaklar yahut da saray giysileriyle maskaralıklar yapan sokak çocukları gibi münasebetsiz bir etki uyandıracaklardır. Boş konuşma, yani hafif düşüncelerin peşpeşe sıralanması çok eskiden herhalde bilinmiyordu; çünkü eski dillerin yapısı bu tür konuşmalara uygun değildir. Eğer insanlar daha ağır düşünüp, daha çok uğraştıktan sonra düşüncelerini anlatım düzenine sokuyor idiyseler, onları dile getirmek [seslendirmek] için de hiç kuşkusuz daha büyük bir zorluk çekiyorlardı. Sanskritçe de. -Arapça gibi- aynı olguyu göstermektedir: Her iki dil de, olağanüstü genişlik ve çeşitlilikteki uyumlu sesleriyle, uzak geçmişte insan hançeresinin ve kulağının bugünkünden çok daha incelmiş ve hassas olduğunu hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir açıklıkla göstermektedir. Eski müziğin bütün o ritmik ve melodik inceliği düşünüldüğünde bu gerçek çok daha iyi anlaşılır. **Filoloji dilin kaynağına ulaşamasa bile, en azından dilbilimsel tarihin binlerce yılını ki bu bir bakıma insan ruhunun da binlerce yıllık tarihi demektir kesintisiz bir biçimde gözdeni geçirebilir.** Hiç kuşkusuz tek yönlü bir tarihtir bu; ama sonuna kadar da anlamlı bir biçimde kesindir. Soruna bizi «tarihöncesi» denilen uzak geçmişe götüren bu pencereden baktığımızda, amansız bir akımın varlığını kabul etmek zorunda kalırız, Bu akım, Dewar'ın belirttiği gibi pek çok fizikçinin, kimyacının, matematikçinin ve astronomun birleştiği daha genel bir eğilimin; yani «evrenin gittikçe yavaşlayan bir saate benzemesi»nin sadece bir yüzüdür. **Buraya kadar dinle bilim aynı şeyleri söylüyorlar. Ama din, -bilimin kendi sınırlarını aşmadan söyleyemeyeceği- bir şeyi daha ekliyor ve bireylerin ortaklaşa akıntıya kapılıp gitmekten kurtulmalarının mümkün olduğunu, bazılarının bu akıntıya karşı direnebileceğini, hatta bazılarının akıntıya karşı yüzmeyi bile başarabileceğini, pek az da olsa bazılarının da kaynağa kadar yüzerek daha bu hayatta akıntıyı büsbütün alt edebileceğini söylüyor.**

Kaynakça

Martin Lings trc.Enes HARMAN Ufuk UYAN Antik İnançlar Modern Hurafeler [Kitap]. - Yeryüzü Yayınları, İstanbul., s.7-23